

Üniversite Öğrencilerinin Bağımlılık Türleri Açısından İncelenmesi

Fikret Gülaçtı¹

Zeynep Çiftci²

Esra Demirel³

Özet

Araştırmada üniversite öğrencilerinde sigara, alkol, madde ve internet kullanım bağımlılık risk düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Örneklemi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde öğrenim gören, 1189 ön lisans, lisans ve yüksek lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Bulgulara göre sigara bağımlılığı riskinin katılımcıların cinsiyetine, ailenin gelir durumuna göre; ailede sigara ve alkol kullanımının durumu ile şu anda bir işte çalışıp çalışmamama durumuna göre değiştiği ancak anne baba öğrenim durumuna göre farklılık göstermediği görülmüştür. Madde bağımlılığı riskinin ise katılımcıların ailede alkol kullanım durumuna göre farklılaştığı ancak diğer değişkenler için anlamlı farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir. İnternet bağımlılığı değişkeni ile ailede alkol kullanımı ve şu anda bir işte çalışıp çalışmadığı değişkenlerinde farklılık olduğu diğer değişkenler olan anne, baba eğitim, cinsiyet, ailenin gelir durumu ve ailede sigara kullanım değişkeni açısından farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Alkol bağımlılığı riskinin cinsiyet, anne eğitim, baba eğitim, aile gelir durumu, ailede sigara ve alkol kullanım durumu ve şu anda bir işte çalışıp çalışmama değişkenlerine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre internet bağımlılığı riski ile madde bağımlılığı, ailede alkol kullanımı, ailede madde kullanımı ve şu anda işte çalışma durumu arasında; sigara bağımlılığı ile alkol kullanım riski, madde kullanım riski, cinsiyet, aile gelir durumu, ailede sigara

1 Prof. Dr. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi, fgulacti@erzincan.edu.tr: ORCID: 0000-0002-3200-1994

2 Öğr. Gör. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Refahiye Bahar Yıldırım SHMYO, zeynep.ciftci@erzincan.edu.tr: ORCID: 0000-0002-0971-8508

3 Öğr. Gör. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi ERDAM, ekarsli@erzincan.edu.tr: ORCID: 0000-0001-8254-8106

içim durumu, ailede alkol kullanımı ve bir işte çalışma durumu arasında; alkol bağımlılığı ile madde kullanım riski, cinsiyet, anne eğitim, baba eğitim, aile gelir durumu, ailede sigara içme durumu, ailede alkol kullanımı ve şu anda işte çalışma durumu arasında; madde bağımlılığı ile ailede alkol kullanımı arasında ilişki bulunmuştur.

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında insanoglu hızlı değişen bir yaşamın içinde pek çok stres faktörüyle karşı karşıya kalmaktadır. Kimi insanlar bu stres faktörleriyle baş etmeye çalışırken etkili ve sağlıklı yollar kullanırken kimileri ise hayatlarını daha da sıkıntıya sokacak sağlıksız yollar denemektedir. Bağımlılıklar da stresle baş etmede başvurulan sağlıksız yollar arasındadır. Bağımlılığın kısaca tanımı yapılmak istenirse; kişinin, fiziksel ve psikolojik olarak olmak üzere pek çok zarar görmesine karşın gerek bağımlılık geliştirdiği madde/leri kullanmaya gerekse bağımlısı olduğu davranışı yapmaya devam etmesi halidir. Bağımlılık kişinin çok fazla alanında ki biyolojik, psikolojik, psiko-sosyal ve toplumsal alanlarda olun bu yapılarda pek çok zarara yol açan bir bozukluk olduğu görülmektedir (Yedam).

Bağımlılığın ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili araştırmalar araştırmacıları insanlık tarihi kadar eski bir kavramla karşılaştırmıştır. Bağımlılık yapan tüm eylem ve nesnelerin ortak özelliği haz verici olmalarıdır. İnsani hazların tümü evrenseldir ve haz veren her şey bağımlılık yapabilir (Uzba,2018). Üniversite yılları gençlerin kişiliklerinde ve yaşamlarının farklı boyutlarında birçok değişimin meydana geldiği önemli bir dönemdir (Çankaya ve Meydan, 2018). Bu dönemde gençler aileden ayrılma, yeni çevre ve arkadaş edinme, ekonomik güçlükler, yurt hayatına alışma, gelecekteki meslekleri ve çalışma hayatları ile ilgili kaygılar gibi birçok sorunla yüz yüze gelmektedir (Gülaçtı ve Demirel, 2016). Bu sorunların ortaya çıkaracağı kaygı ve stresin üniversite öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanımını artırdığı ileri sürülmektedir (Lanier, Nicholson ve Duncan, 2001). Öte yandan akran ilişkilerinin ve romantik ilişkilerin daha fazla anlam kazandığı bu dönemde (Bayhan ve Işıtan, 2010) gençler eğlenmek, heyecan aramak ya da meydan okumak gibi nedenlerle de madde kullanmayı deneyebilmektedirler (Siyez ve Palabıyık, 2009). Çoğu madde bağımlısı, madde kullanımında kontrol kısmının elinde olduğunu bu sayede bağımlı olmayacağı düşüncesiyle madde kullanımına başladığı halde ilerleyen zamanlarda durumu fark etmeden bağımlı olmaktadır. Ancak bağımlılığın seyri kullandığı bağımlılık yapıcı maddenin hem cinsine, saflığına, hem de kullanan kişinin fiziksel ve ruhsal durumuna göre değişebilmektedir. Unutulmamalıdır ki bağımlılık yapan bir kısım madde/lerin oluşturduğu etkinin çok yoğun olması

sebebiyle, bir kez kullanmak dahi risk oluşturabilmektedir (Ögel, Taner ve Yılmazçetin, 2003).

İster dünya da olsun ister ülkemizde olsun tütün, alkol ve uyuşturucu madde alım oranları hızla artmaktadır. Öyle ki ülkemizde ilkokul seviyesine kadar düşen yapıcı maddeyle tanışma ve bağımlılık yapıcı maddeye maruz kalma görülmektedir (Balcı, Gülveren ve Balcı, 2015). Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapan madde kullanımları ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde gençlerin kullandıkları zararlı maddelerin içinde en fazla sigara ve alkol olduğu görülmektedir (Süngü, 2014; Türkşen ve Atakan, 2003; Yılmaz, 2007). Madde kullanımı ile ilgili araştırmalara bakıldığında ise sigara ve alkole göre daha düşük oranlarda olmakla birlikte üniversite öğrencilerinde madde kullanımı dikkati çekmektedir (Altındağ ve ark., 2005; Yıldırım, 1997; Türhan ve ark., 2011). Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi'nin (TUBİM) 2019 yılı raporuna göre hayatında en az bir kere madde kullanan en yoğun yaş grubu %65 oranla 15-34 yaş grubudur.

İnsan hayatındaki en beliğin değişimlerden biri de bilgi teknolojisi ve hiç durmadan artan internet kullanımudur (Wang, 2001). İnternetin aşırı ve kontrol dışı kullanımı da yeni bir bağımlılık türü olarak internet bağımlılığını karşımıza çıkarmıştır. Öğrencilerin profesyonel gelişimi konusunda hem internetin vaat ettikleri hem de okul hayatlarında internetin ayrılmaz bir parça haline gelmesi, özellikle üniversite yerleşkelerindeki internet kullanımının önünü açmıştır. Öğrencilerin patolojik internet kullanımı karşısında risk altında kalma ihtimallerini bu durum artırmakta etkilidir (Balcı ve Gülnar, 2009). İnternet bağımlılığıyla ilgili yapılan çalışmalar da bu riskin varlığını doğrular niteliktedir (Balcı ve Gülnar, 2009; Sevinç ve Taş, 2020; Erginsoy, 2019).

Bu çalışmanın, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin sigara, alkol, madde ve internet kullanım düzeylerinin belirlenmesi ile gençlerin fiziksel, ruhsal ve sosyal anlamda daha sağlıklı bir yaşam sürmeleri adına yapılacak daha sonraki araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın modeli Bu araştırma deneysel olmayan nicel araştırma deseninde tarama (tanımlayıcı) desen ile gerçekleştirilmiştir.

Evren ve örneklem/Çalışma grubu

Araştırmanın örneklemini Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde okuyan tüm öğrenciler oluşturmuştur.

Veri toplama araçları

Nikotin Bağımlılık Testi; Verilerin toplanmasında kullanılan ölçeklerden biri Fagerström tarafından 1989 yılında geliştirilen Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi (FNBT)'dir. Ölçek, sigaraya olan fiziksel bağımlılığın derecesini altı madde ile saptamak için hazırlanan bu ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması 2004 yılında Uysal ve ark. (2004) tarafından yapılarak Cronbach Alfa katsayısının 0,56 olarak hesaplandığı ifade edilmiştir. Ölçeğin puanlaması yapılırken her bir madde 0, 1, 2, 3 olarak değerlendirilmekte ve ölçekten alınabilecek puan aralığının da 0 ile 10 arasında değişebileceği ortaya konulmuştur. Alınan puanların yüksek olması aynı zamanda sigara bağımlılığının da yüksek olduğunu gösterir. Ölçekten alınabilecek toplam puan durumuna göre sigara bağımlılığı çok hafif (0-2 puan), hafif (3-4 puan), orta (5 puan), yüksek (6-7 puan) ve çok yüksek (8-10 puan) olarak beş grupta derecelendirilmektedir.

BAPİ Risk Tarama Ölçeği; BAPİ Risk Tarama Ölçeği (BAPİRT) Ögel ve arkadaşları (2015) tarafından geliştirilen BAPİ Risk Tarama Ölçeği (BAPİRT)'dir. BAPİRT alkol-madde kullanıcısının risk düzeyini saptamak amacıyla geliştirilmiştir. Alkol ve madde olmak üzere iki ölçekten oluşur ayrıca ölçekte ayrı ayrı altışar soru bulunmaktadır. BAPİ Madde ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı 0.88'dir. Madde toplam puan korelasyon katsayıları 0.86-0.89 arasında saptanmıştır. Açıklayıcı faktör analizinde özdeğeri 1'den büyük 1 faktör elde edilmiştir ve toplam varyansın %64.7'sini açıklamaktadır. BAPİRT Alkol ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı 0.70'dir. Madde toplam puan korelasyon katsayıları 0.64-0.69 arasında saptanmıştır. Açıklayıcı faktör analizinde özdeğeri 1'den büyük 2 faktör elde edilmiştir ve toplam varyansın % 66'sını açıklamaktadır. Alkol kullanım sıklığını ve miktarını değerlendiren ilk 3 soru bir faktörde yer alırken diğer sorular ikinci faktörde yer almıştır. Eğer Alkol ölçeği için alınan toplam puan 3 veya üstü ise bireyin yüksek risk kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Eğer madde ölçeği puanlanacaksa verilen cevapların kümülatif puanı 4 veya üstü durumunda ise kişinin yüksek risk kapsamında olduğu değerlendirilmelidir. (1-6 arasındaki sorulara verilen yanıtlar toplanır, 7. soru toplama katılmaz.)

İnternet Bağımlılığı Testi; Çalışmada kullanılacak bir diğer ölçek; Young (1998) tarafından geliştirilen ve Pawlikowski ve arkadaşları (2013) tarafından kısa forma dönüştürülen İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBTKF) dur. YİBTKF toplam 12 maddeden oluşmakta ve beşli likert bir ölçektir. Ölçek oluşturulduğunda puanlaması tersten yapılan madde konulmamıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Kutlu ve arkadaşları (2016) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerlilik güvenilirlik için yapılan çalışmada

doğrulatoryıcı faktör analizi sonucunda YİBT-KF'nin yüksek uyum gösterdiği belirlenmiş ve ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı ise 0.85 olarak hesaplanmıştır.

Çalışmada ölçeklere ek olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan katılımcıların bazı sosyo-demografik bilgilerini içeren Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Verilerin toplanması

Araştırmada kullanılacak tüm ölçekler katılımcılara dijital ortamda uygulanmıştır.

Verilerin analizi.

Verilerin analizinde pearson Korelasyon Analizi, t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca normal dağılımı göstermeyen analizler de Kruskal Wallis ile Mann Whitney U Testi nonparametrik teknikler kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde öğrencilere uygulanan nikotin bağımlılık, BAPİ Risk Tarama Ölçeği ve İnternet Bağımlılığı Ölçeği ile öğrencilerin kişisel bilgi formundan elde edilen veriler analiz edilmiştir. Ölçeklerden elde edilen bulgular başlıklar halinde ve tablolarla sunulmuştur. BAPİ Risk tarama ölçeğinde iki alt ölçek (Alkol ve Madde bağımlılığı) bulunmaktadır

Tablo 1: Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları

	N	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
Erkek	414	26,1522	Gruplar Arası	95,288	2	47,644	,634	,531
İnternet Bağımlılığı	Kadın	755	25,9536	Gruplar İçi	89142,591	1186	75,162	
Belirtmeyen	20	28,1000	Toplam	89237,879	1188			

Tablo 1'de Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > .05$).

Tablo 2: Üniversite Öğrencilerinin Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	P
Sigara Bağımlılığı	Erkek	414	681,65	2	90,685	,000
	Kadın	755	549,50			
	Belirtmeyen	20	519,23			
Alkol Bağımlılığı	Erkek	414	623,62	2	19,619	,000
	Kadın	755	578,42			
	Belirtmeyen	20	628,58			
Madde Bağımlılığı	Erkek	414	597,67	2	2,756	,252
	Kadın	754	592,86			
	Belirtmeyen	20	590,50			

Tablo 2’de üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre “ Sigara Bağımlılığı” ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p=.000$). Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Mann Whitney U testi sonucunda erkeklerin sigara bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları ($\mu=668,95$) kadınların ortalamalarından ($\mu=538,97$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-9,363$; $p=.000$). Erkeklerin sigara bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları ($\mu=220,20$) cinsiyetini belirtmek istemeyenlerin ortalamalarından ($\mu=161,60$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-2,496$; $p=.013$). Tablo ya göre Üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre “ Alkol Bağımlılığı” ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p=.000$). Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Mann Whitney U testi sonucunda erkeklerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları ($\mu=613,68$) kadınların ortalamalarından ($\mu=569,27$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-4,358$; $p=.000$). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre “Madde Bağımlılığı” ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 3: Üniversite öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Sigara Bağımlılığı Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları

		N	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
İnternet Bağımlılığı	okur yazar değil	205	26,8683	Gruplar Arası	325,811	5	65,162	,867	,503
	okur yazar	69	25,7391	Gruplar İçi	88912,067	1183	75,158		
	ilkokul mezunu	485	26,0247	Toplam	89237,879	1188			
	ortaokul mezunu	162	25,4012						
	lise mezunu	174	25,5057						
	üniversite ve lisans üstü	94	26,8617						
	okur yazar değil	205	,3463	Gruplar Arası	3,883	5	,777	,946	,450
Sigara Bağımlılığı	okur yazar	69	,3333	Gruplar İçi	971,355	1183	,821		
	ilkokul mezunu	485	,3258	Toplam	975,238	1188			
	ortaokul mezunu	162	,4136						
	lise mezunu	174	,2701						
	üniversite ve lisans üstü	94	,4894						

Tablo 3’de Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ve sigara bağımlılığı puanları ile anne eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > .05$).

Tablo 4: Üniversite Öğrencilerinin Alkol ve Madde Bağımlılığı Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Anne Eğitim	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	p
Alkol Bağımlılığı	okur yazar değil	205	579,10	5	37,908	,000
	okur yazar	69	583,57			
	ilkokul mezunu	485	582,32			
	ortaokul mezunu	162	582,90			
	lise mezunu	174	612,48			
	üniversite ve lisans üstü	94	691,99			
Madde Bağımlılığı	okur yazar değil	205	593,40	5	4,894	,429
	okur yazar	69	590,50			
	ilkokul mezunu	485	595,40			
	ortaokul mezunu	161	594,19			
	lise mezunu	174	590,50			
	üniversite ve lisans üstü	94	603,14			

Tablo 4'te Üniversite öğrencilerinin anne eğitim durumu değişkenine göre " Alkol Bağımlılığı" ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur($p=.000$). Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Mann Whitney U testi sonucunda annesi üniversite ve üstü mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=169,56$) annesi okur yazar olmayanların ortalamalarından ($\mu=141,03$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-4,639$; $p=.000$). Annesi üniversite ve lisans üstü mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=88,41$) annesi okur yazar olanların ortalamalarından ($\mu=73,26$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-3,051$; $p=.002$). Annesi lise mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=342,33$)

annesi ilkokul mezunu olanların ortalamalarından ($\mu=325,58$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-2,094$; $p=.036$). Annesi üniversite ve lisans üstü mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=334,59$) annesi ilkokul mezunu olanların ortalamalarından ($\mu=281,36$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-5,466$; $p=.000$). Annesi üniversite ve lisans üstü mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=143,15$) annesi ortaokul mezunu olanların ortalamalarından ($\mu=120,00$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-4,043$; $p=.000$). Annesi üniversite ve lisans üstü mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=146,28$) annesi lise mezunu olanların ortalamalarından ($\mu=128,14$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-2,818$; $p=.005$). Üniversite öğrencilerinin anne eğitim durumu değişkenine göre “Madde Bağımlılığı” ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 5: Üniversite öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları

	N	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
okur yazar değil	50	26,1800	Gruplar Arası	193,775	5	38,755	,515	,765
okur yazar	45	24,7556	Gruplar İçi	89044,104	1183	75,270		
ilkokul mezunu	357	26,0364	Toplam	89237,879	1188			
İnternet Bağımlılığı								
ortaokul mezunu	238	25,5966						
lise mezunu	279	26,2939						
üniversite mezunu ve lisans üstü	220	26,5364						

Tablo 5’de Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı puanları ile baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 6: Üniversite Öğrencilerinin Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Baba Eğitim	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	P
Sigara Bağımlılığı	okur yazar değil	50	596,49	5	3,473	,628
	okur yazar	45	551,90			
	ilkokul mezunu	357	592,12			
	ortaokul mezunu	238	584,21			
	lise mezunu	279	609,74			
	üniversite mezunu ve lisans üstü	220	601,14			
Alkol Bağımlılığı	okur yazar değil	50	600,62	5	21,267	,001
	okur yazar	45	554,40			
	ilkokul mezunu	357	586,60			
	ortaokul mezunu	238	563,90			
	lise mezunu	279	618,70			
	üniversite mezunu ve lisans üstü	220	619,24			
Madde Bağımlılığı	okur yazar değil	50	602,38	5	4,166	,526
	okur yazar	45	590,50			
	ilkokul mezunu	357	593,83			
	ortaokul mezunu	238	590,50			
	lise mezunu	278	596,91			
	üniversite mezunu ve lisans üstü	220	595,90			

Tablo 6’da Üniversite öğrencilerinin baba eğitim durumu değişkenine göre “Alkol Bağımlılığı” ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p = .001$). Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Mann Whitney U testi sonucunda Babası lise mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları ($\mu_r = 164,92$) babası okur yazar olanların ortalamalarından ($\mu_r = 147,47$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z = -2,103$; $p = .036$). Babası üniversite ve üstü mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları ($\mu_r = 135,48$) babası okur yazar olanların ortalamalarından ($\mu_r = 120,89$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z = -2,118$; $p = .034$). Babası lise mezunu olan öğrencilerin

alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları ($\mu=328,10$) babası ilkokul mezunu olanların ortalamalarından ($\mu=311,00$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-2,248$; $p=.025$). Babası üniversite ve lisans üstü mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları ($\mu=298,81$) babası ilkokul mezunu olanların ortalamalarından ($\mu=282,96$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-2,162$; $p=.031$). Babası lise mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları ($\mu=269,92$) babası ortaokul mezunu olanların ortalamalarından ($\mu=246,20$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-3,682$; $p=.000$). Babası üniversite ve lisans üstü mezunu olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları ($\mu=240,66$) babası ortaokul mezunu olanların ortalamalarından ($\mu=219,19$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-3,628$; $p=.000$). Üniversite öğrencilerinin baba eğitim durumu değişkenine göre “Sigara Bağımlılığı” ve “Madde Bağımlılığı” ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 7: Üniversite öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Puanlarının Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları

	N	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
2800 ve altı	548	26,0182	Gruplar Arası	152,763	3	50,921	,677	,566
İnternet Bağımlılığı	2801-5600	442	26,3710	Gruplar İçi	89085,116	1185	75,177	
	5601-8400	135	25,1630	Toplam	89237,879	1188		
	8401 ve üstü	64	26,1406					

Tablo 7de Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı puanları ile aile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 8: Üniversite öğrencilerinin Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Puanlarının Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Baba Eğitim	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	P
Sigara Bağımlılığı	2800 ve altı	548	571,02	3	17,605	,001
	2801-5600	442	600,10			
	5601-8400	135	653,84			
	8401 ve üstü	64	640,95			
Alkol Bağımlılığı	2800 ve altı	548	572,81	3	50,471	,000
	2801-5600	442	589,99			
	5601-8400	135	648,66			
	8401 ve üstü	64	706,44			
Madde Bağımlılığı	2800 ve altı	548	592,67	5	6,050	,109
	2801-5600	441	594,54			
	5601-8400	135	603,70			
	8401 ve üstü	64	590,50			

Tablo 8’de Üniversite öğrencilerinin aile gelir durumu değişkenine göre “ Sigara Bağımlılığı” ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur($p=.001$). Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Mann Whitney U testi sonucunda aile geliri 2801-5600 olan öğrencilerin sigara bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=508,98$) aile geliri 2800 ve altı olanların ortalamalarından ($\mu=484,63$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-2,080$; $p=.037$). Aile geliri 5601-8400 olan öğrencilerin sigara bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=379,70$) aile geliri 2800 ve altı olanların ortalamalarından ($\mu=332,71$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-3,833$; $p=.000$). Aile geliri 8401 ve üstü olan öğrencilerin sigara bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=339,20$) aile geliri 2800 ve altı olanların ortalamalarından ($\mu=302,68$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-2,505$; $p=.012$). Aile geliri 5601-8400 olan öğrencilerin sigara bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=309,25$) aile geliri 2801- 5600 olanların ortalamalarından ($\mu=282,81$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-2,270$; $p=.023$). Üniversite öğrencilerinin aile gelir durumu değişkenine göre “ Alkol Bağımlılığı” ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur($p=.000$). Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Mann Whitney U testi sonucunda aile geliri 5601-8400 olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=376,75$) aile geliri 2800 ve altı olanların ortalamalarından

($\mu=333,44$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-4,927$; $p=.000$). Aile geliri 8401 ve üstü olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=368,67$) aile geliri 2800 ve altı olanların ortalamalarından ($\mu=299,24$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-6,443$; $p=.000$). Aile geliri 5601-8400 olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=310,73$) aile geliri 2801-5600 olanların ortalamalarından ($\mu=282,36$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-3,269$; $p=.001$). Aile geliri 8401 ve üstü olan öğrencilerin alkol bağımlılığı ölçeğinden aldığı puan ortalamaları($\mu=296,81$) aile geliri 2801-5600 olanların ortalamalarından ($\mu=247,23$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($z=-4,736$; $p=.000$). Üniversite öğrencilerinin aile gelir durumu değişkenine göre “Madde Bağımlılığı” ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 9: Üniversite Öğrencilerinin İnternet, Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Puanlarının Ailedekilerin Sigara Kullanıp Kullanmama Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

		N	Sıra ortalaması	Sıra toplam	U	z	p
İnternet Bağımlılığı	Evet	735	604,76	444499,50	159670,500	-1,248	,212
	Hayır	454	579,20	262955,50			
Sigara Bağımlılığı	Evet	735	639,17	469792,50	134377,500	-8,436	,000
	Hayır	454	523,49	237662,50			
Alkol Bağımlılığı	Evet	735	605,00	444672,50	159497,500	-2,575	,010
	Hayır	454	578,82	262782,50			
Madde Bağımlılığı	Evet	735	595,85	437952,00	15741,500	-,770	,441
	Hayır	454	593,62	269503,00			

Tablo 9’da Üniversite öğrencilerinin sigara bağımlılığı ve alkol bağımlılığı düzeyleri ile ailedekilerin sigara içip içmeme durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p<.05$). Ailesinde sigara kullanan öğrencilerin sigara bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{x}= 639,17$) ailesinde sigara kullanmayanların ortalamasından ($\bar{x}= 523,49$) daha fazladır. Ailesinde sigara kullanan öğrencilerin alkol bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{x}= 605,00$)

ailesinde sigara kullanmayanların ortalamasından ($\bar{x}= 578,82$) daha fazladır. Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ve madde bağımlılığı düzeyleri ile ailedekilerin sigara içip içmeme durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p> .05$).

Tablo 10: Üniversite Öğrencilerinin İnternet, Sigara, Alkol ve Madde bağımlılığı Puanlarının Ailedekilerin Alkol Kullanıp Kullanmama Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

		N	Sıra ortalaması	Sıra toplam	U	z	p
İnternet Bağımlılığı	Evet	102	671,09	68451,50	47675,500	-2,342	,019
	Hayır	1087	587,86	639003,50			
Sigara Bağımlılığı	Evet	102	667,10	68044,50	48082,500	-3,315	,001
	Hayır	1087	588,23	639410,50			
Alkol Bağımlılığı	Evet	102	845,83	86275,00	29852,000	-15,55	,000
	Hayır	1087	571,46	621180,00			
Madde Bağımlılığı	Evet	102	614,31	62660,00	53467,000	-4,196	,000
	Hayır	1087	593,19	644795,00			

Tablo 10'da Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı, sigara bağımlılığı, alkol bağımlılığı ve madde bağımlılığı puanları ile ailedekilerin alkol kullanıp kullanmama durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p< .05$). Ailesinde alkol kullanan öğrencilerin internet bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{x}= 671,09$) ailesinde alkol kullanmayanların ortalamasından ($\bar{x}= 587,86$) daha fazladır. Ailesinde alkol kullanan öğrencilerin sigara bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{x}= 667,10$) ailesinde alkol kullanmayanların ortalamasından ($\bar{x}= 588,23$) daha fazladır. Ailesinde alkol kullanan öğrencilerin alkol bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{x}= 845,83$) ailesinde alkol kullanmayanların ortalamasından ($\bar{x}= 571,46$) daha fazladır. Ailesinde alkol kullanan öğrencilerin madde bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{x}= 614,31$) ailesinde alkol kullanmayanların ortalamasından ($\bar{x}= 593,19$) daha fazladır.

Tablo 11: Üniversite Öğrencilerinin İnternet, Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Puanlarının Şu Anda Bir İşte Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

		N	Sıra ortalaması	Sıra toplam	U	Z	p
İnternet Bağımlılığı	Evet	163	528,98	86223,00	72857,000	-2,645	,008
	Hayır	1026	605,49	621232,00			
Sigara Bağımlılığı	Evet	163	740,96	120776,50	59827,500	-8,732	,000
	Hayır	1026	571,81	586678,50			
Alkol Bağımlılığı	Evet	163	645,16	105160,50	75443,500	-4,047	,000
	Hayır	1026	587,03	602294,50			
Madde Bağımlılığı	Evet	163	598,29	97522,00	83082,000	-,931	,352
	Hayır	1026	594,48	609933,00			

Tablo 11’de Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı, sigara bağımlılığı ve alkol bağımlılığı puanları ile şu anda bir işte çalışıp çalışmama durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p < .05$). Şu anda bir işte çalışmayanların internet bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{x} = 605,49$) bir işte çalışanların puan ortalamasından ($\bar{x} = 528,98$) daha fazladır. Şu anda bir işte çalışanların sigara bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{x} = 740,96$) bir işte çalışmayanların puan ortalamasından ($\bar{x} = 571,81$) daha fazladır. Şu anda bir işte çalışanların alkol bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{x} = 645,16$) bir işte çalışmayanların puan ortalamasından ($\bar{x} = 587,03$) daha fazladır. Üniversite öğrencilerinin madde bağımlılığı puanları ile şu anda bir işte çalışıp çalışmama durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > .05$).

Tablo 12: Üniversite Öğrencilerinin İnternet, Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Puanları ile Bazı Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. İnternet bağımlılığı	1											
2. Sigara bağımlılığı	,027	1										
3. Alkol bağımlılığı	,038	,361**	1									
4. Madde bağımlılığı	,068*	,184**	,217**	1								
5. Cinsiyet	,000	-,244**	-,114**	-,048	1							
6. Anne eğitim durumu	-,026	,016	,115**	,021	-,061*	1						
7. Baba eğitim durumu	,028	,034	,077**	,009	-,048	,591**	1					
8. Aile geliri	-,010	,084**	,182**	,035	-,094**	,471**	,502**	1				
9. Ailede sigara içimi	-,035	-,217**	-,093**	-,022	-,033	,088**	,139**	,070*	1			
10. Ailede alkol kullanımı	-,075**	-,108**	-,441**	-,122**	,019	-,118**	-,062*	-,121**	,129**	1		
11. Ailede madde kullanımı	-,079**	,014	,021	,006	-,070*	,046	,014	,049	,032	,148**	1	
12. Şu anda işte çalışma durumu	,070*	-,247**	-,137**	-,027	,213**	-,002	-,042	-,137**	,026	,079**	,075**	1

*p< 0.05 **p<0.01

Tablo 12’de Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı, sigara bağımlılığı, alkol bağımlılığı madde bağımlılığı, cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile geliri, ailede sigara içimi, ailede alkol kullanımı, ailede madde kullanım ve şu anda bir işte çalışma durumu arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan pearson korelasyon testi sonuçları belirtilmiştir. Tablo 12 incelendiğinde, internet bağımlılığı ile madde bağımlılığı ($r= 0,068$, $p<0,05$) arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Aynı zamanda internet bağımlılığı ile ailede alkol kullanımı ($r=-0,075$, $p<0,01$), ailede madde kullanımı ($r=-0,079$, $p<0,01$) arasında negatif ve yüksek ve şu anda çalışma durumu arasında ($r=0,070$, $p<0,05$) pozitif ve yüksek bir anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Sigara bağımlılığı ile alkol bağımlılığı ($r= 0,361$, $p<0,01$), madde bağımlılığı ($r= 0,184$, $p<0,01$) arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Cinsiyet değişkeni ($r=-0,244$, $p<0,01$) negatif yönde ve

düşük, aile geliri ($r= 0,084$, $p<0,01$) pozitif ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda sigara bağımlılığı ile ailede sigara kullanımı ($r=-0,217$, $p<0,01$), ailede alkol kullanımı ($r=-0,108$, $p<0,01$) arasında negatif ve düşük ve şu anda çalışma durumu arasında ($r=-0,247$, $p<0,01$) negatif ve düşük bir anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Alkol bağımlılığı ile madde bağımlılığı ($r= 0,217$, $p<0,01$) arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Cinsiyet değişkeni ($r=-0,114$, $p<0,01$) negatif yönde ve düşük, anne öğrenim durumu ($r= 0,115$, $p<0,01$) baba öğrenim durumu ($r=0,077$, $p<0,01$) arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Alkol bağımlılığı ile aile geliri ($r=0,182$, $p<0,01$) arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda alkol bağımlılığı ile ailede sigara kullanımı ($r=-0,093$, $p<0,01$) negatif düşük, ailede alkol kullanımı ($r=-0,441$, $p<0,01$) arasında negatif ve orta ve şu anda çalışma durumu arasında ($r=-0,137$, $p<0,01$) negatif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Madde bağımlılığı ile ailede alkol kullanımı ($r=-0,122$, $p<0,01$) arasında negatif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre internet bağımlılığı değişkeni ile ailede alkol kullanımı ve şu anda bir işte çalışıp çalışmadığı değişkenlerinde farklılık olduğu diğer değişkenler olan anne, baba eğitim, cinsiyet, ailenin gelir durumu ve ailede sigara kullanım değişkeni açısından farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Sigara bağımlılığı riskinin katılımcıların cinsiyetine, ailenin gelir durumuna göre; ailede sigara ve alkol kullanımının durumu ile şu anda bir işte çalışıp çalışmamama durumuna göre değiştiği ancak anne baba öğrenim durumuna göre farklılık göstermediği görülmüştür.

Alkol bağımlılığı riskinin cinsiyet, anne eğitim, baba eğitim, aile gelir durumu, ailede sigara ve alkol kullanım durumu ve şu anda bir işte çalışıp çalışmama değişkenlerine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Madde bağımlılığı riskinin ise katılımcıların ailede alkol kullanım durumuna göre farklılaştığı ancak diğer değişkenler için anlamlı farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir.

Araştırma sonucunda ayrıca internet bağımlılığı, sigara bağımlılığı, madde bağımlılığı ve diğer değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre internet bağımlılığı riski ile madde bağımlılığı, ailede alkol kullanımı, ailede madde kullanımı ve şu anda işte çalışma durumu

arasında; sigara bağımlılığı ile alkol kullanım riski, madde kullanım riski, cinsiyet, aile gelir durumu, ailede sigara içim durumu, ailede alkol kullanımı ve bir işte çalışma durumu arasında; alkol bağımlılığı ile madde kullanım riski, cinsiyet, anne eğitim, baba eğitim, aile gelir durumu, ailede sigara içme durumu, ailede alkol kullanımı ve şu anda işte çalışma durumu arasında; madde bağımlılığı ile ailede alkol kullanımı arasında ilişki bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı, sigara bağımlılığı, alkol bağımlılığı madde bağımlılığı, cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile geliri, ailede sigara içimi, ailede alkol kullanımı, ailede madde kullanım ve şu anda bir işte çalışma durumu arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan pearson korelasyon testi sonuçları belirtilmiştir. Tablo 12 incelendiğinde, internet bağımlılığı ile madde bağımlılığı ($r=0,068$, $p<0,05$) arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Aynı zamanda internet bağımlılığı ile ailede alkol kullanımı ($r=-0,075$, $p<0,01$), ailede madde kullanımı ($r=-0,079$, $p<0,01$) arasında negatif ve yüksek ve şu anda çalışma durumu arasında ($r=0,070$, $p<0,05$) pozitif ve yüksek bir anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Sigara bağımlılığı ile alkol bağımlılığı ($r=0,361$, $p<0,01$), madde bağımlılığı ($r=0,184$, $p<0,01$) arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Cinsiyet değişkeni ($r=-0,244$, $p<0,01$) negatif yönde düşük, aile geliri ($r=0,084$, $p<0,01$) pozitif ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda sigara bağımlılığı ile ailede sigara kullanımı ($r=-0,217$, $p<0,01$), ailede alkol kullanımı ($r=-0,108$, $p<0,01$) arasında negatif ve düşük ve şu anda çalışma durumu arasında ($r=-0,247$, $p<0,01$) negatif ve düşük bir anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Alkol bağımlılığı ile madde bağımlılığı ($r=0,217$, $p<0,01$) arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Cinsiyet değişkeni ($r=-0,114$, $p<0,01$) negatif yönde ve düşük, anne öğrenim durumu ($r=0,115$, $p<0,01$) baba öğrenim durumu ($r=0,077$, $p<0,01$) arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Alkol bağımlılığı ile aile geliri ($r=0,182$, $p<0,01$) arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda alkol bağımlılığı ile ailede sigara kullanımı ($r=-0,093$, $p<0,01$) negatif düşük, ailede alkol kullanımı ($r=-0,441$, $p<0,01$) arasında negatif ve orta ve şu anda çalışma durumu arasında ($r=-0,137$, $p<0,01$) negatif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Madde bağımlılığı ile ailede alkol kullanımı ($r=-0,122$, $p<0,01$) arasında negatif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Bütün bu sonuçlara bağlı olarak öncelikle internet bağımlılığı değişkeni ile ailede alkol kullanımı ile anlamlı bir farklılık olduğu ve farklılığın özellikle ailedekilerin alkol kullananlar lehine olduğu ortaya çıkmıştır. Yani ailede alkol kullanımı varsa internet bağımlılığı da vardır şeklinde yorumlanabilir. Bunun sebebi alkol kullanan bireylerin çocuklarla geçirebildikleri vaktin kısıtlı olması ve çocukların ilgi ve anlam bulma yapısını internet ortamında bulmaya çalıştığı şeklinde yorumlanabilir. Bu da erken çocukluk döneminde geçirilen erken dönem uyumsuz şemalara atfedilebilir. Bir diğer anlamlı yapının bir işte çalışıp çalışmamama durumuna göre olduğu ortaya çıkmıştır. Bu anlamlılığın çalışmayanlara dönük olduğu ve bir işte çalışmayanların daha fazla internet bağımlılığı puan ortalamasına sahip olduklarıdır. Kişinin mesgüliyetinin durumunun bunun bir sebebi olduğu öne sürülebilir.

Sigara bağımlılığı riskinin katılımcıların cinsiyete göre anlamlı değiştiği ve bu farkın erkekler lehine olduğu ortaya çıkmıştır. Ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2010-2019 yılları kıyaslamalarına göre erkeklerin her gün tütün kullanım oranları yüzde 39-41,3 arasında erkekler iken kadınların oranı yüzde 12,3-14,9 arasındadır. Ailenin gelir durumuna göre; 2017 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) hanenin bir yıl içinde elde ettiği toplam kullanılabilir gelirin sigara tüketiminde etkili olduğu ifade edilmiştir. Yine ailede sigara kullanımının sigara bağımlılığı riski ile anlamlı ilişki ortaya koyduğu ve bunun özellikle ailede sigara kullananlara yönelik bir anlamlılık olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal öğrenme kuramına göre kişilerin ailelerinden model aldıkları ve taklit ettikleri böylece sigara kullanım oranlarını da etkilediği ifade edilebilir. Yine aynı şekilde aile de alkol kullanımı ile sigara bağımlılığı arasında da anlamlı bir ilişki olduğu ve özellikle ailede alkol kullanılan kişilerin daha fazla sigara bağımlılığı gösterdiği ortaya çıkmıştır. Elbette birçok farklı etken de bu durumu etkilemiş olabilir. Ancak istatistiki olarak yapılan incelemede alkol kullanan bireylerin kendilerinin de sigara bağımlılığı puan ortalamalarının yükseldiği görülmektedir. Bu durum sosyal model kuramının model ve taklit kavramları ile açıklanabilir. Aile ortamından sigara ve alkol kullanımının bireylerin de bulunduğu ortamda bunların yapılabilir, yaşanabilir olduğunu ortaya konabilir ve bireyler tarafından böyle algılanabilir. Bu arada özellikle bir işte çalışanların daha fazla sigara bağımlılığı gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Sigaranın maddi olarak bir alım gücü gerektirmesi ve kişinin çalışması ile bu duruma ulaşıyor olması bunda etken olabilir.

Bağımlılığın oluşma etkenleri ele alındığında özellikle araştırma sonuçları da göz önüne alındığında ailenin bağımlılık yapıcı madde ve durumlar üzerinde pozitif etkisi olduğu ve bu durumda ailelere verilecek rehberlik hizmetleri ile farkındalıklarının artırılacağı önerilebilir. Tabi ki bu çalışmalar

bağımlılığın genetik, psiko-sosyal ve çevresel faktörlerin rol oynadığı (Toker Uğurlu, Balcı Şengül ve Şengül, 2012) ifade edilmektedir. Farkındalık çalışmalarının içeriklerinde ortaya çıkabilecek veya devam eden öfke, anksiyete, depresyon (Ögel ve ark., 2012) gibi etkenlerinde değerlendirmeye alınması ve psiko-sosyal destek programları önemli olacaktır. Bütün bunlara birde bireysel farklılıklar dikkate alınması eklenmelidir. Günümüzde halen bağımlılığın kişilerin üzerindeki ister fiziksel isterse psikolojik etkileri olmasına rağmen kullanımına yoğun olarak devam edilen, kullanılmaya başlanmasından sonra ise kullanılan maddeye karşı tolerans ve yoksunluk gelişmesi gibi olumsuz etkilerle yüz yüze gelinmesine üstüne bir de duygusal durumlarda bozukluklara yol açması yoluyla tanımlanan; hem nöro-gelişimsel hem genetik hem de sosyokültürel açıdan kronik bir rahatsızlık olması (Karakuş, Özdengül, Solak Görmüş ve Şen, 2021) göz önüne alındığında hem fizyolojik hem de psikolojik yapıları da dikkate almak önemli olacaktır. Yine internet bağımlılığı noktasında özellikle güvenli internet kullanımı konusunda farkındalık artırıcı eğitimler yapılabilir.

5. KAYNAKÇA

- Altındağ, A., Yanık, M., Yengil, E. ve Karazeybek, A.H. (2005). Şanlıurfa'da Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 6, 60-64.
- Balcı, Ş. ve Gülnar, B. (2009). "Üniversite Öğrencileri Arasında İnternet Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılarının Profili". *Selçuk İletişim*, 6 (1). 5-22.
- Balcı, S., Gülveren, H. ve Balcı, M. (2015). Madde bağımlılığı konulu kamu spotlarının lise öğrencilerince değerlendirilmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages*. 10(6), 287-306.
- Bayhan, P. ve Işıtan, S. (2010) "Ergenlik Döneminde ilişkiler: Akran ve Romantik ilişkilere Genel Bakış". *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 11 (5), 33-44.
- Çankaya, Z. C. ve Meydan, B.(2018) "Ergenlik Döneminde Mutluluk ve Umud", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (65), 207-222.
- Erginsoy, D. (2019). "Üniversite Öğrencilerinde internet Bağımlılığı ile Duygusal Zeka Düzeyleri Arasındaki ilişkinin incelenmesi", *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 47-58.
- Fagerstrom, K.O ve Schneider, N.G. (1989). "Measuring nicotine dependence a review of the Fagerstrom Tolerance Questionnaire", *Journal of Behavioral Medicine*, 12, 159- 82.
- Gülaçtı, F. ve Demirel, E. (2016) "Erzincan Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi (ERDAM)'ne Başvuran Adayların Semptomlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Uluslararası Erzincan Sempozyumu Bildiriler Kitabı (2. cilt)*, 423- 434.
- Kutlu, M., Savcı, M., Demir, Y., Aysan, F. (2016). "Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formunun Türkçe Uyarlaması: Üniversite Öğrencileri ve Ergenlerde Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17, 69-76.
- Karakuş, B. N., Özdengül, F., Solak Görmüş Z. I., Şen, A. (2021). Bağımlılık fizyopatolojisine genel bir bakış, *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2, (3): 158-165
- Lanier C.A., Nicholson T., Duncan D. (2001) "Drug Use and Mental Well Being Among a Sample of Undergraduate and Graduate College Students", *J Drug Educ.*, 31 (3):239-248.
- Ögel, T., Taner,S. ve Yılmazçetin, C. (2003). "Ergenlerde Madde Kullanımına Yaklaşım Kılavuzu", *IQ Kültür Sanat Yayıncılık*, İstanbul.
- Ögel, K., Evren, C., Karadağ, F. & Gürol, T. (2012). Bağımlılık Profil İndeksi'nin (BAPİ) geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(4), 264-273.

- Ögel, K., Koş, C. ve Görücü, S. (2015). “Bağımlılık Profil indeksi Risk Tarama Ölçeğinin (Bapirt) Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması”, 9. Ulusal Alkol ve Madde Bağımlılığı Kongresi, 10 nolu Poster Bildiri, Edirne.
- Pawlikowski, M., Altstötter-Gleich, C. ve Brand, M. (2013). “Validation and psychometric properties of a short version of Young’s Internet Addiction Test”, *Computers in Human Behavior*, 29 (3), 1212-1223.
- Sevinç, H. ve Taş, I. (2020). “Üniversite Öğrencilerinde internet Bağımlılığı ile Düşünme İhtiyacı ve Duyguları İfade Etme Arasındaki İlişki”, *Yaşadıkça Eğitim*, 34 (2), 523-541.
- Siyez, D. ve Palabıyık, A. (2009). “Günebakan Madde Bağımlılığını Önleme Eğitim Programının Lise Öğrencilerinin Madde Kullanım Sıklığı, Uyuşturucu Maddeler Hakkında ki Bilgi Düzeyleri ve Yanlış İnanışları ile Madde Reddetme Becerileri Üzerindeki Etkisi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (28), 56-67.
- Süngü, H. (2014). “Üniversite Öğrencilerinin Zararlı Madde Kullanımına İlişkin Tutumları”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (26), 167-194.
- TUBİM (2019). “Türkiye Uyuşturucu 2019 Raporu”, EGM Yayın, Ankara.
- TÜİK, “Türkiye Sağlık Araştırması: 2010-2022”, www.tuik.gov.tr,
- Turhan, E., İnandı, T., Özer, C. ve Akoğlu, S. (2011). “Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı, Şiddet ve Bazı Psikolojik Özellikler”, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 9 (1), 33-44.
- Türkşen, Ö. ve Atakan, C. (2003). “Üniversite Öğrencilerinin Sigara Alışkanlığı Üzerine Bir Çalışma”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (25), 101-106.
- Uğurlu, Tuğçe Toker, Ceyhan Balcı Şengül, ve Cem Şengül. “Bağımlılık psiko-farmakolojisi.” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 4.1 (2012): 37-50.
- Uysal, M.A., Kadakal E., Karşıdağ Ç., Bayram N.G., Uysal Ö., Yılmaz V. (2004). “Fagerstrom Test For Nicotine Dependence: Reliability In a Turkish Sample and Factor Analysis”, *Tuherk Toraks*, 52, 115-121.
- Uzbaş, T. (2018). *Hazdan bağımlılığa. Destek Yayınları. İstanbul, Nişantaşı.*
- Yılmaz, M. E. (2007). *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi öğrencilerinde alkol, sigara kullanımı ve ilişkili olduğu etmenler (Master’s thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).*
- YILDIRIM, İ. (1997). *Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanan üniversite öğrencilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13).
- Wang, W. E. I. (2001). *Internet dependency and psychosocial maturity among college students. International journal of human-computer studies*, 55(6), 919-938.
- <https://www.yedam.org.tr/biyolojik-psikolojik-sosyal-kulturel-bir-hastalikba-gimlilik>